

М. В. Леснікова,

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
начальник відділу статистики і аналітики професійно-технічної освіти,
Інститут освітньої аналітики МОН України,
E-mail: conversat@bigmir.net

Статистична звітність у професійно-технічній освіті: огляд та шляхи удосконалення

Розглянуто статистичну звітність у професійно-технічній освіті (ПТО), охарактеризовано теперішню ситуацію в системі ПТО, показано актуальність запровадження широкого кола статистичних показників, у першу чергу – відомостей про стан ринку праці. Використовуючи технологію, засновану на статистиці нечислових даних, згруповано основні чинники, що перешкоджають користувачам та упорядникам системи ПТО України отримувати якісні статистичні дані. Окреслено шляхи удосконалення існуючої статистичної звітності у сфері ПТО.

Ключові слова: статистика професійно-технічної освіти, ринок праці, безробіття, роботодавці, сателітний рахунок освіти, функціонування системи професійно-технічної освіти, Туринський процес, типологія.

Формування трудового потенціалу для сучасної економіки України неможливе без професійної підготовки кваліфікованих робітників. У багатьох країнах професійно-технічну освіту (ПТО) вважають важливим чинником покращання ефективності виробництва, стимулювання розвитку та зростання конкурентоспроможності економіки, зниження безробіття, а також інструментом для поліпшення становища малозабезпечених верств населення. З позиції Європейського Союзу та більшості міжнародних донорів, ПТО і навчання є не самоціллю, а лише важливою частиною широкої комплексної системи, що охоплює наукові дослідження, інновації та навчання впродовж життя, скеровує суспільний прогрес та створює можливості для економічного зростання. За даними Євростату, у 2013 році майже половина усіх учнів другого етапу середньої освіти у країнах ЄС навчалася за професійно-освітніми програмами, а для Чехії, Хорватії, Австрії та Фінляндії ця частка становила 70% та вище [3, с. 8].

Система ПТО України складається з професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) незалежно від форм власності та підпорядкування, які провадять діяльність у галузі ПТО, а також інших підприємств, установ, організацій та органів управління ними, що здійснюють або забезпечують підготовку кваліфікованих робітників [15]. Складником системи ПТО також є професійне навчання робітничих кадрів безпосередньо на виробництві. Підготовка кадрів у професійно-технічних навчальних закладах здійснюється за 400-ми робітничими професіями.

Питання розвитку системи ПТО в Україні досліджували М. Вайнтрауб [9], Н. Величко [10],

Л. Сергеева [16], І. Сидор [17]. Дослідження вчених та міжнародних експертів доводять, що наразі мережа професійно-технічної освіти є неефективною, відірваною від потреб економіки регіонів у сенсі як її демографічних проблем, так і потреб ринку праці [3, с. 47]. Теперішню ситуацію в системі ПТО України можна охарактеризувати так [14, с. 15]:

1. Скорочення за роки незалежності мережі ПТНЗ та контингенту учнів, зменшення обсягу підготовки кваліфікованих робітників у державних ПТНЗ.

2. Суттєвий дисбаланс у підготовці фахівців із вищою освітою та кваліфікованих робітників відповідно до потреб ринку праці. За останні роки випуск останніх в Україні скоротився на 46,3%, при цьому випуск перших збільшився в 1,7 раза. Така структура підготовки призводить до того, що після закінчення вищого навчального закладу випускники ВНЗ не мають можливості працевлаштуватися за фахом, водночас підприємства відчувають гостру нестачу кваліфікованих робітничих кадрів.

3. Неврегульованість попиту та пропозиції робочої сили в Україні. Проблема безробіття.

4. Незадовільний стан справ із фінансовим забезпеченням закладів ПТО.

5. Проблема закріплення працевлаштованих випускників на першому робочому місці (невисокий рівень оплати праці, відсутність можливості підвищення кваліфікації та кар'єрного зростання, відсутність соціального пакета тощо).

6. Формування офіційної вартості підготовки кваліфікованого робітника залежно не від потреби а від наявності бюджетних коштів. У середньому вартість підготовки кваліфікованого робітника по Україні складає близько 115 тис. грн,

разом з тим державне фінансування у вказаних обсягах покриває потреби в основному лише за захищеними статтями: заробітна плата, стипендія та частина комунальних послуг.

7. Проблема оплати праці учнів ПТНЗ під час проходження виробничої практики.

8. Роботодавці у більшості своїй не беруть участі у фінансовій та матеріально-технічній підтримці ПТНЗ, не виявляють особливої зацікавленості у переданні для навчальних цілей обладнання, техніки, інструменту, матеріалів, нових технологій, а також у багатьох випадках відмовляються укладати договори з ПТНЗ за умови оплати праці учнів за фактично виконаний обсяг робіт під час проходження виробничої практики.

Безумовно, прийняття дієвих управлінських рішень щодо вирішення перелічених вище проблем може забезпечити лише якісна та повна статистична інформація. Питаннями дослідження освітньої статистики присвячено праці Л. Парашенко [12], Л. Гриневич [2], В. Ковтунця [4], Г. Красильникової [5]. У своїх працях учені наголошують на необхідності запровадження визначення широкого кола статистичних показників, насамперед відомостей про стан ринку праці, які мають вирішальне значення для планування освітньої діяльності на рівні ПТО [4, с. 4].

Тому метою статті є аналіз існуючої статистичної звітності у ПТО та розробка шляхів її удосконалення.

Проведений автором аналіз показав, що сьогодні існує чотири джерела статистичних даних щодо діяльності системи ПТО в Україні:

I. Статистична звітність, що збирається Міністерством освіти і науки України (МОН України).

II. Статистична інформація, що публікується у виданнях Державної служби статистики України.

III. Статистичні індикатори за результатами Туринського процесу

IV. Статистична інформація Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО).

Зупинимось докладніше на кожному з них.

I. Статистична звітність, що збирається МОН України. ПТНЗ незалежно від підпорядкування та форм власності подають МОН України, а також управлінням освіти обласних та Київської міської державної адміністрації статистичну звітність за дев'ятьма статистичними формами:

1) форма № 1 (профтех) – зведена “Зведений звіт про підсумки роботи професійно-технічних навчальних закладів” (річна). Містить: показники руху контингенту учнів, слухачів протягом навчального року; показники кількості учнів, слухачів, які взяли участь у державних кваліфікаційних іспитах, захисті дипломних проектів; показники рівня працевлаштування, випуску за професіями, спеціальностями, спеціалізаціями; характеристики навчально-матеріальної бази, а також кількість

педагогічних працівників залежно від посади на початок та кінець навчального року;

2) форма № 2 (профтех) “Звіт професійно-технічного навчального закладу про приймання учнів та слухачів на 1 вересня __ року” (річна). Складається з трьох розділів та містить кількісні показники прийнятих випускників шкіл, незайнятого населення, працівників;

3) форма № 3 (профтех) “Звіт професійно-технічного навчального закладу про контингент учнів та слухачів за __ календарний рік” (річна). Містить кількісні показники руху контингенту учнів, слухачів протягом календарного року. Зазначаються дані про кількість учнів, слухачів – випускників шкіл із зазначенням їх відповідного рівня середньої освіти, які проходили первинну професійну підготовку у ПТНЗ, що звітують, за галузями промисловості, статтю, соціальним станом, наявністю фізичних та розумових вад;

4) форма № 4 (профтех) “Звіт професійно-технічного навчального закладу сільськогосподарського та меліоративного профілів про виробничу діяльність учбових господарств за __ рік” (річна). Складається з п'яти розділів та містить показники виробництва і реалізації продукції рослинництва, продукції тваринництва, наявності сільськогосподарських будівель, економічні показники діяльності учбового господарства (за його наявності), зокрема розміри доходу, чистого прибутку, рентабельності;

5) форма № 5 (профтех) “Зведений звіт про наявність тракторів, автомобілів, сільськогосподарських та меліоративних машин у професійно-технічних навчальних закладах сільськогосподарського та меліоративного профілів станом на 1 січня __ року” (річна). Містить інформацію про кількість тракторів, машин та обладнання, які використовуються в рослинництві та тваринництві, транспорту, машин для меліоративних робіт (наявність на звітну дату, а також вибуття);

6) форма № 6-В (профтех) “Оперативний звіт про прийом до професійно-технічних навчальних закладів МОН на __ навчальний рік” (річна). Охоплює статистичні показники обсягів державного замовлення (з урахуванням молодших спеціалістів), а також інформацію щодо їх фактичного виконання;

7) форма № 7-В (профтех) “Оперативний звіт про підготовку професійно-технічних навчальних закладів МОН до __ навчального року” (нів-річна). Подано обсяги державного замовлення (з урахуванням молодших спеціалістів) відповідно до показників, визначених постановою Кабінету Міністрів України та наказом Міністерства освіти і науки України та інформацію щодо фактичного виконання цих обсягів;

8) форма № 8В (профтех) “Звіт професійно-технічного навчального закладу МОН України

про професійне навчання незайнятого населення за направленням служби зайнятості за __ нівріччя __ року” (піврічна). Відомості цієї форми охоплюють кількість випускників за назвами професій та обсяги надходження коштів від служби зайнятості за професійне навчання незайнятого населення;

9) форма № 9 (профтех) “Звіт про навчально-виробниче обладнання і техніку професійно-технічних навчальних закладів МОН України за __ рік” (річна). Містить дані щодо кількості одиниць обладнання за найменуваннями на кінець року, яке було отримано та вибуло за рік, у тому числі за термінами експлуатації.

II. Статистична інформація, що публікується у виданнях Державної служби статистики України. Держстат, починаючи з 1990 року, публікує узагальнену статистичну інформацію про функціонування національної системи ПТО у вигляді динамічних рядів щодо кількості: навчальних закладів; учнів; прийнятих учнів; підготовлених (випущених) кваліфікованих робітників. У Методологічних положеннях зі статистики освіти [7] зазначається, що для підготовки узагальненої інформації щодо функціонування національної системи освіти, відповідно до Закону України “Про освіту” та статті 1 Закону України “Про державну статистику”, в інформаційно-публікаційній роботі використовуються адміністративні дані МОН України. В частині інформації щодо діяльності ПТНЗ використовуються такі форми звітності: форма № 1 (профтех) – зведена “Зведений звіт про підсумки роботи професійно-технічних навчальних закладів”; форма № 2 (профтех) “Звіт професійно-технічного навчального закладу про приймання учнів та слухачів на 1 вересня __ року” (річна); форма форма № 3 (профтех) “Звіт професійно-технічного навчального закладу про контингент учнів та слухачів за __ календарний рік” (річна); форма № 1-ЗСО “Звіт про продовження навчання для здобуття повної загальної середньої освіти випускниками 9-х класів загальноосвітніх навчальних закладів”. Терміни надання адміністративних даних до Державної служби статистики визначаються щорічними планами державних статистичних спостережень, що затверджуються нормативними актами Кабінету Міністрів України.

Основними статистичними публікаціями, в яких містяться статистичні показники з ПТО, є:

- статистичний бюлетень “Загальноосвітні навчальні заклади України”;
- статистичний бюлетень “Продовження навчання та здобуття професії”;
- статистичний збірник “Захист дітей, які потребують особливої уваги суспільства”.

Розмір витрат на ПТО з урахуванням міжнародних порівнянь надається у сателітному рахунку освіти. Сателітний рахунок освіти – порівняний на міжнародному рівні статистичний індикатор з

освіти для актуалізації основного джерела даних – “Запитальника по освіті” (UOE), підготовленого Інститутом статистики ЮНЕСКО, Організацією економічного співробітництва та розвитку та Євростатом (UNESCO Institute for Statistics, OECD, Eurostat). Складання допоміжних (сателітних) рахунків освіти в Україні здійснюється згідно з методологічними положеннями [8]. Джерелом даних для побудови рахунку є адміністративні дані Міністерства освіти і науки за формою № 3 (профтех). Фінансуючими організаціями або фінансовими посередниками щодо послуг освіти є приватні фірми та корпорації і домашні господарства, що кодуються, відповідно, як EF2.1 та EF2.2. Порядок визначення розподілу коштів, спрямованих на ПТО (післясередня, не вища освіта), за постачальниками (провайдерами) послуг освіти є таким: звіт про виконання державного та місцевих бюджетів за функціональною класифікацією, код 0930 (Професійно-технічні заклади освіти; професійно-технічні училища соціальної реабілітації) + % (експертно) витрат бюджетів за кодом 0970 + кошти роботодавців (відповідно до EF2.1 лише за видом економічної діяльності 80.22.2 (КВЕД)) + кошти домашніх господарств (відповідно до EF2.2 лише за видом економічної діяльності 80.22.0 (КВЕД)) + кошти домашніх господарств на супутню продукцію для отримання освіти відповідного ступеня.

III. Статистичні індикатори за результатами Туринського процесу. Туринський процес Європейського фонду освіти – це аналіз політики у сфері професійної освіти і навчання, що реалізується у 29 державах – партнерах фонду. Мета процесу подвійна: 1) отримати актуальну інформацію про програмні засади функціонування системи ПТО в країні з огляду на їх наслідки; 2) підготувати фактичні дані, що сприятимуть розробці відповідальної результативної політики в системі ПТО.

Україна бере участь у Туринському процесі від його започаткування у 2010 р., нею підготовлено національні звіти “Туринський процес. Україна” за 2010, 2012, 2014 роки. У 2016 р. у контексті децентралізації в Україні підготовку звіту щодо Туринського процесу реалізовано на двох рівнях – національному та регіональному. Систему ПТО кожного регіону проаналізовано з таких позицій: бачення її стану і перспектив розвитку; результативності реагування на потреби економіки та ринку праці; ефективності врахування демографічних, соціальних та інклюзивних потреб; якості системи ПТО; аспектів управління і фінансування. Окрему увагу приділено розрахунку кількісних показників діяльності професійної освіти та навчання. Система кількісних статистичних показників містить 21 індикатор, запропонований Європейським фондом освіти, Міжнародною організацією праці, ЮНЕСКО для оцінки професійної освіти та навчання, а також здійснення міжнародних порівнянь. До-

кладно перелік статистичних індикаторів надано в [18]. Однак слід зазначити, що основна складність порівняння даних професійної освіти та навчання на міжнародному рівні полягає у використанні кожною країною власних специфічних класифікацій та визначень у сфері ПТО, які відповідають економічному становищу в конкретній країні. Тому основним пріоритетом розвитку Туринського процесу є покращення якості статистичних даних, які використовуються при розрахунку індикаторів.

IV. Статистична інформація ЄДЕБО. Єдина державна електронна база з питань освіти – автоматизована система накопичення, оброблення, зберігання та захисту даних, у тому числі персональних, щодо закладів, які надають освітні послуги в Україні. ЄДЕБО є інформаційним джерелом для рейтингових систем конкурсного відбору, отримання статистичних звітів, виготовлення документів про освіту. На сьогодні до ЄДЕБО підключено близько 3000 ВНЗ та ПТНЗ (з відокремленими структурними підрозділами), освітніх установ та організацій, у тому числі центральні органи управління освітою, а також усі обласні департаменти (управління) освіти і науки, більше

50 районних та міських відділів освіти. В ЄДЕБО реалізовано автоматизоване формування статистичного звіту за формою № 2 (профтех). З 2015 року ПТНЗ здійснюють формування замовлень на виготовлення документів про професійно-технічну (вищу) освіту з використанням ЄДЕБО на виконання вимог Порядку замовлення, видачі та обліку документів про професійно-технічну освіту державного зразка [13]. У цій системі здійснюється облік та контроль руху бланків документів про ПТО (отримання, переміщення, видача).

Розглянуті вище джерела статистичної інформації щодо ПТО можуть бути згруповані у вигляді схеми (рис. 1).

Отже, система ПТО в Україні описується трьома блоками взаємопов'язаних статистичних показників, які містять кількісну інформацію щодо діяльності професійно-технічних закладів, зокрема про мережу, контингент, педагогічних працівників, матеріально-технічне та методичне забезпечення ПТНЗ, фінансування ПТО.

Постає логічне запитання: чи задовольняє користувачів існуюча статистична інформація? Скористуємося для відповіді на це запитання даними

Рис. 1. Статистичні показники ПТО

опитування користувачів та упорядників системи ПТО, передусім керівників ПТНЗ, представників департаментів ПТО облдержадміністрацій, представників обласних управлінь статистики, роботодавців, представників обласних центрів зайнятості, яке відбувалося під час Туринського процесу у 2016 році [18]. Респондентам було поставлено таке запитання: “Які існують проблеми зі збиранням даних про ринок праці та їх використання у цілях планування професійної освіти і навчання? Спробуйте розставити чинники, що перешкоджають такій роботі, у порядку пріоритетності. Наприклад, чи є доступною інформація про вакансії, які важко заповнити, та якщо так, чи використовується ця інформація для розроблення кваліфікацій та у процесі планування підготовки кадрів?”

Відповіді членів робочих груп з 25 регіонів України на це запитання згруповано з використанням багатокрокової типізації та технології, заснованої на статистиці нечислових даних [11]. Рішення задачі типізації значень ознаки, виділеної у відкритому (неструктурованому) питанні, описано в роботах [1; 6]. У процесі типізації було виділено 35 відповідей, які об'єднано в чотири групи: 1) загальноекономічні чинники; 2) проблеми з отриманням та використанням існуючої статистичної звітності щодо діяльності у сфері професійної освіти; 3) співпраця закладів професійної освіти з роботодавцями; 4) взаємовідносини на ринку праці (табл. 1). У результаті типізації відповідей отримано складену ознаку в номінальній шкалі вимірювання.

Таблиця 1

Результати виконання процедури типізації

№ групи	Назва групи (компоненти)	Типові висловлення (елементи)	Кількість висловлень
1	Загальноекономічні чинники	Нестабільна економічна ситуація в країні	14
		Відсутність у регіоні середньострокових прогнозних показників потреби в робітничих кадрах	11
		Відсутність координації дій між галузевими управліннями та департаментами	1
		Відсутність активної позиції соціальних партнерів і всіх зацікавлених у реалізації регіональних соціальних програм, що стосуються розвитку людського капіталу	1
		Відсутність прогнозованого демографічного зростання чисельності населення	1
		Невідповідність галузевої структури зайнятості потребам інноваційного розвитку економіки	1
2	Проблеми з отриманням та використанням існуючої статистичної звітності щодо діяльності у сфері професійної освіти	Відсутність єдиної структури, яка опікується питанням збирання статистичних даних	2
		Публікація у ЗМІ статистичної інформації через значний проміжок часу, що призводить до втрати її актуальності	2
		Закритий доступ до значної частини інформації, що має відомчий характер	2
		Не визначені конкретні джерела, зміст, форми та механізми отримання інформації	2
		Відсутність сучасних методологічних підходів та методик обліку робочих місць	1
		Державна та відомча статистичні звітності у сфері професійно-технічної освіти потребують перегляду та внесення змін, у тому числі щодо обліку працевлаштованих випускників	1
		Наявна статистична інформація неякісна, вона не відображає реальну ситуацію, відсутня деталізація окремих секторів економіки, зокрема неформального сектору	1
		Перешкод, які радикально впливають на можливість отримання та подальшого використання даних про ринок праці, практично не існує	2
		Інформацію про наявні вакансії отримують представники ПТНЗ під час безпосередніх контактів із підприємствами. Інформація про наявні вакансії на приватних підприємствах не завжди є доступною	1
		Проблемними для збирання даних про ринок праці є нестабільність (а часто “лихоманка”) роботи підприємств з різних суб'єктивних та об'єктивних причин	1

		Відсутність даних про ринок праці у регіоні, де розташований навчальний заклад, іноді пояснюється пасивністю педагогічних колективів (робота за інерцією, небажання, а часто неможливість через відсутність коштів створення навчально-матеріальної бази та введення нових професій	1
		Відсутність інформації щодо попиту на професії, які найбільш затребувані на ринку праці	1
		Відсутність інформації про стан ринку праці	1
		Повна картина попиту на кадри на державному ринку праці не відстежується	1
		Обмеженість джерел статистичної інформації для формування середньострокового прогнозу	1
3	Співпраця закладів професійної освіти з роботодавцями	Небажання більшості роботодавців (особливо приватних підприємців) надавати достовірну інформацію про наявні вакансії	7
		Небажання роботодавців ділитись планами розвитку підприємства (організації, установи)	10
		Невмотивованість роботодавців до співпраці	1
		Значна кількість підприємців не надає офіційну інформацію до Державної служби зайнятості, особливо це стосується працівників сфери побуту, торгівлі, громадського харчування та легкої промисловості. Це пов'язано з існуванням тіньової економіки, зарплатами "в конвертах", відсутністю офіційного оформлення трудових відносин	2
4	Взаємовідносини на ринку праці	Особи, які не мають змоги працевлаштуватися, не реєструються у центрах зайнятості, а роботодавці не звертаються до Державної служби зайнятості	2
		Тіньове працевлаштування	1
		Невідповідність освітньо-кваліфікаційних рівнів підготовки учнів ПТНЗ за державними стандартами та вимогами до кваліфікаційних рівнів на підприємствах	1
		Учні, які отримують професії підвищеної безпеки на базі базової загальної середньої освіти, не мають можливості проходження виробничої практики на підприємствах або воно відбувається формально	1
		Нестабільність оплати праці учнів під час виробничого навчання та виробничої практики	1
		Невідповідність структури професійної освіти потребам ринку праці за кваліфікаційним рівнем та професійною структурою	1
		Кількість вакансій у центрах зайнятості за професіями, як правило, є незначною, тоді як ПТНЗ здійснює підготовку кваліфікованих кадрів обсягом 25–30 осіб	1
		Упродовж останніх років кількість осіб, зареєстрованих у центрі зайнятості, перевищує кількість вакантних місць, тому ця інформація не є ефективною при плануванні підготовки кадрів у ПТНЗ	1
		Багато підприємств (насамперед, сфери послуг і торгівлі) готові стажувати працівників безпосередньо на робочих місцях, що унеможливує отримання особою документа встановленого зразку про присвоєння робітничої кваліфікації. Такий підхід перешкоджає формуванню потенційного контингенту для професійного навчання, призводить до плинності кадрів	1

Узагальнена форма запису складеної ознаки в числовій формі наведена у табл. 2.

Числова форма представлення складеної ознаки

№ з/п	Назва регіону	Номер групи відповідей			
		1. Загально-економічні чинники	2. Проблеми з отриманням та використанням існуючої статистичної звітності щодо діяльності у сфері професійної освіти	3. Співпраця закладів професійної освіти з роботодавцями	4. Взаємовідносини на ринку праці
1	Вінницька	1	1	2	0
2	Волинська	3	1	1	0
3	Дніпропетровська	1	1	0	0
4	Донецька	2	0	0	0
5	Житомирська	2	0	1	0
6	Закарпатська	2	1	1	2
7	Запорізька	2	0	1	1
8	Івано-Франківська	2	0	2	0
9	Київська	0	2	0	0
10	Кіровоградська	1	1	0	0
11	Луганська	1	1	1	0
12	Львівська	1	0	0	1
13	м. Київ	2	2	1	0
14	Миколаївська	0	1	0	2
15	Одеська	2	0	1	0
16	Полтавська	0	1	0	2
17	Рівненська	0	1	0	0
18	Сумська	0	0	0	1
19	Тернопільська	3	1	1	1
20	Харківська	2	0	1	0
21	Херсонська	3	0	1	0
22	Хмельницька	2	0	1	0
23	Черкаська	0	1	0	0
24	Чернігівська	2	0	1	0
25	Чернівецька	0	1	1	0

За даними табл. 2 побудовано частотні ряди за формулою:

$$P_j = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \frac{r_{ij}}{\sum_{j=1}^k r_{ij}},$$

де r_{ij} – кількість типових висловлень (елементів) i -го регіону, віднесених до групи відповідей з номером j ; $i = 1, 2, 3, \dots, n$, n – кількість регіонів; $j = 1, 2, \dots, k$; k – кількість груп відповідей; P_j – частота подібних типових висловлень в j -й групі.

Дані частотних рядів надають уявлення про відсоткове співвідношення між групами (рис. 2).

Більшість представників системи ПТО в Україні (40%) вважають основною перешкодою отриманню та збиранню статистичних даних про ринок праці та їх використанню у цілях планування ПТО нестабільну економічну ситуацію в країні, через що у регіонах відсутні середньострокові прогностичні показники потреби в робітничих кадрах. Суттєва частка типових висловлювань представників

ПТНЗ та сфери ПТО (27%) припадає на відсутність єдиної структури, яка опікується збиранням статистичних даних, її неактуальність, брак сучасних методологічних підходів та методик обліку робочих місць. Слушними проблемами є неврахування статистикою ринку праці рівня тіньового працевлаштування, а також небажання більшості роботодавців ділитися планами розвитку своїх підприємств. Частотний розподіл висловлень представників регіонів за сформованими групами представлено на рис. 3.

Дані рис. 3 свідчать, що висловлення представників регіонів за групами відповідей розподіляються нерівномірно. Так, представники Донецької, Харківської, Херсонської та Хмельницької областей вважають, що основною перешкодою в отриманні та збиранні статистичних даних про ринок праці є загальноекономічні чинники (цей варіант відповіді у зазначених регіонах становить, відповідно, 100%, 66,7%, 75% і 66,7%). Для сумчан такою перешкодою є взаємовідносини на ринку

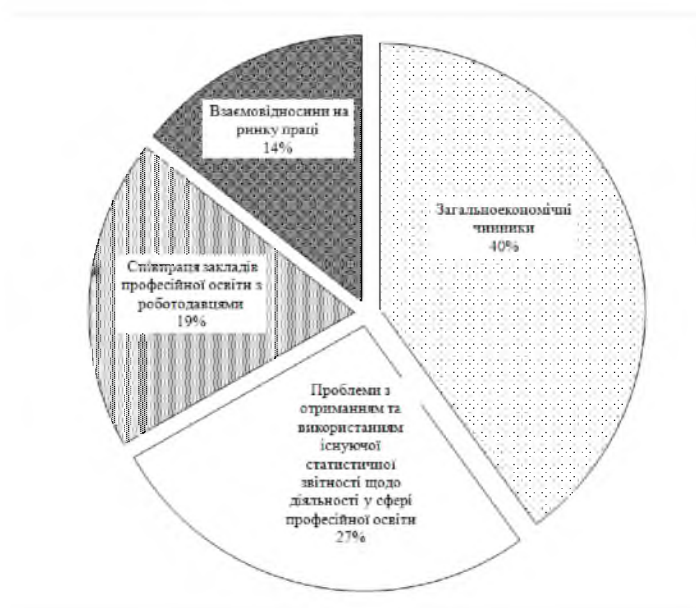

Рис. 2. Розподіл частот висловлень за групами

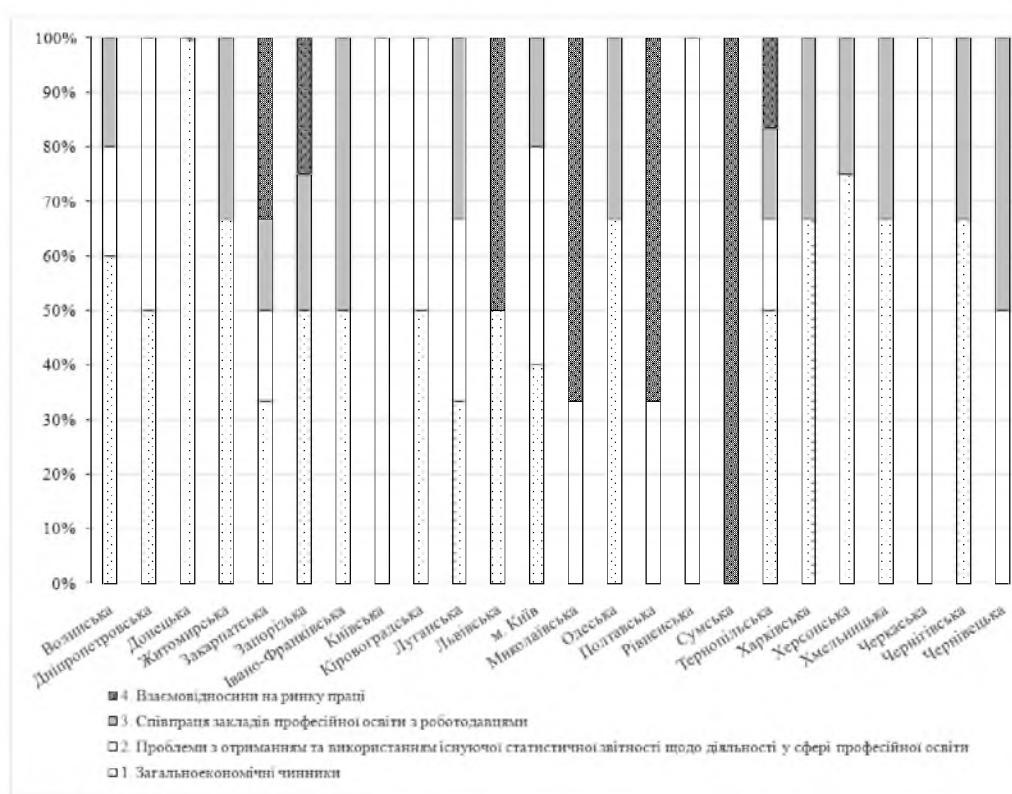

Рис. 3. Частотний розподіл відповідей за значеннями складеної ознаки

праці (100%), а респонденти Київської та Рівненської областей вважають, що наявних перешкод в отриманні та використанні статистичної інформації про ринок праці взагалі немає (по 100%).

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновки, що існуюча статистична звітність у ПТО не задовольняє потреб її користувачів, інформаційно не забезпечує потреби ринку праці в якісних статистичних даних, на підставі яких можна роби-

ти аналітичні судження та розробляти управлінські рішення.

Шляхи удосконалення існуючої статистичної звітності у сфері ПТО є такими:

- запровадження анкетного опитування роботодавців, з метою розрахунку показника закріплення випускників на робочому місці (з урахуванням спеціальностей);

- удосконалення існуючої методики збирання статистичних даних з огляду на кількість малих підприємств та підприємств приватного сектору;
  - розроблення уніфікованої методики розрахунку показника працевлаштування випускників з урахуванням тіньової економіки;
  - створення єдиної інформаційно-аналітичної системи ПТО;
  - розрахунок показника проходження виробничої практики в розрізі спеціальностей, кількості годин та місця проходження.
  - моніторингове оцінювання якості ПТО;
  - підготовка методики визначення відповідності обсягів підготовки професійно-технічних кадрів у навчальних закладах потребам ринку праці.
- Запровадження цих шляхів дозволить отримати якісні статистичні дані, що уможливлуватимуть ефективні дослідження динаміки ринку праці та перспективне прогнозування. Напрямом подальших досліджень є розробка методичних рекомендацій щодо визначення відповідності обсягів підготовки кадрів у ПТНЗ (за кваліфікаційною структурою) потребам регіонального ринку праці.

Список використаних джерел

1. Гегер А. Э. Использование метода “открытых вопросов” при измерении ценностных ориентаций // Научная электронная библиотека “Гражданское общество в России”. URL: <http://www.civisbook.ru/files/File/Geger.pdf>
2. Гриневич Л. М. Освітні індикатори для міжнародного оцінювання // Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/ttmuo/2011_7/3.pdf
3. Децентралізація професійно-технічної освіти (ПТО) в Україні – поштовх до дій. Зелена книга для спрямування обговорень щодо реформ та здібностей, необхідних для побудови досконалої та привабливої системи ПТО в Україні (січень 2017 року). URL: http://education-ua.org/ua/component/cck/?task=download&collection=blog_files_x&xi=0&file=blog_files&id=1854
4. Ковтунець В. В. Освітня статистика в Україні: стан і шляхи розвитку. Київ: Нора-друк, 2015. 32 с.
5. Красильникова Г. В. Стан вітчизняної системи моніторингу якості освіти та перспективи її реформування // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. 2014. Вип. 42 (1). С. 11–18.
6. Мартышенко Н. С., Мартышенко С. Н. Методы обработки нечисловых данных в социально-экономических исследованиях // Вестник Тихоокеанского государственного экономического университета. 2006. № 4. С. 48–57.
7. Методологічні положення зі статистики освіти: затверджені Наказом Державного комітету статистики України від 09.11.2011 р. № 288 // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2011/288/288.pdf
8. Методологічні положення щодо складання допоміжних (сателітних) рахунків освіти в Україні: затверджені Наказом Державного комітету статистики України від 15.02.2010 р. № 57 // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/sp/sp_06.pdf
9. Модернізація змісту професійної освіти і навчання: теорія і практика: монографія / авт. кол. М. А. Вайнтрауб та ін., за наук. ред. М. А. Вайнтрауба. Київ: ТОВ “НВП Поліграфсервіс”, 2015. 328 с.
10. Моніторинг розвитку професійно-технічної освіти: метод. рекомендації / Н. О. Величко та ін., за ред. Т. В. Волкової. Київ: Інститут ПТО НАПНУ, 2011. – 196 с.
11. Орлов А. И. Нечисловая статистика. Москва: МЗ-Пресс, 2004. 513 с.
12. Паращенко Л. Наукове обґрунтування критеріїв і показників для національної системи моніторингу якості освіти // Освіта і управління. 2009. Т. 12. № 3-4. С. 110–117.
13. Порядок замовлення, видачі та обліку документів про професійно-технічну освіту державного зразка: затверджений Наказом МОН від 02.04.2015 р. № 387 // База даних “Законодавство України”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0426-15>
14. Практика застосування закону України “Про професійно-технічну освіту”: фінансове забезпечення навчальних закладів та установ: матеріали виїзного засідання Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти 12 лютого 2014 року / редкол. Л. М. Гриневич (голова) та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2015. 552 с.
15. Про професійно-технічну освіту: Закон України від 10.02.1998 р. № 103/98-ВР станом на 05.03.2017 р. // База даних “Законодавство України”. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80>

16. Сергеева Л. Прогнозування розвитку ринку праці як інструмент діалогу професійних навчальних закладів із соціальними партнерами // Педагогіка і психологія професійної освіти. 2013. № 6. С. 235–342.

17. Сидор І. П. Організація діяльності та фінансове забезпечення закладів професійно-технічної освіти в Україні // Науковий вісник: Фінанси. Банки. Інвестиції. 2011. № 3. С. 156–168.

18. Туринський процес 2016. Україна. Регіональний рівень. Резюме регіональних звітів. Проект Європейського фонду освіти “Туринський процес 2016. Україна. Регіональний рівень” // Міністерство освіти і науки України, Європейський фонд освіти. Київ: Вік принт. 2016. 32 с.

References

1. Geger, A. E. Ispolzovanie metoda “otkrytykh voprosov” pri izmerenii tsennostnykh orientatsii [The use of the method of “open questions” in the measurement of value orientations]. *www.civisbook.ru*. Retrieved from <http://www.civisbook.ru/files/File/Geger.pdf> [in Russian].

2. Hrynevych, L. M. (2011). Osvitni indykatory dlia mizhnarodnoho otsiniuvannia [Educational indicators for international evaluation]. *archive.nbuv.gov.ua*. Retrieved from http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/ttmuo/2011_7/3.pdf [in Ukrainian].

3. Detsentralizatsiia profesiino-tekhnichnoi osvity (PTO) v Ukraini – poshtovkh do dii [Decentralization of vocational education and training (VET) in Ukraine – the impulse for action]. (2017). *education-ua.org*. Retrieved from http://education-ua.org/ua/component/cck/?task=download&collection=blog_files_x&xi=0&file=blog_files&id=1854 [in Ukrainian].

4. Kovtunets, V. V. (2015). *Osvitnia statystyka v Ukraini: stan i shliakhy rozvytku [Education statistics in Ukraine: state and prospects]*. Kyiv: Nora-druk [in Ukrainian].

5. Krasylnykova, H. V. (2014). Stan vitchyznianoi systemy monitorynhu yakosti osvity ta perspektyvy yii reformuvannia [State of the national system of the education monitoring quality and prospects for its reform]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriya: Pedahohika i psykholohiia – Scientific notes of Vinnitsa State Pedagogical University named after Mikhail Kotsiubynsky. Series: Pedagogy and Psychology, 42 (1), 11–18* [in Ukrainian].

6. Martyshenko, N. S., & Martyshenko S. N. (2006). Metody obrabotki nechislovykh dannykh v sotsialno-ekonomicheskikh issledovaniiah [Methods of processing non-numerical data in socio-economic studies]. *Vestnik Tikhookeanskoho hosudarstvennoho ekonomicheskoho universiteta – Bulletin of the Pacific State University of Economics, 4, 48–57* [in Russian].

7. Metodolohichni polozhennia zi statystyky osvity: zatverdzeni Nakazom Derzhavnogo komitetu statystyky Ukrainy vid 09.11.2011 r. № 288 [Methodological statements on education statistics: approved by the Order of the State Statistics Committee of Ukraine, November 9, 2011 № 288]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2011/288/288.pdf [in Ukrainian].

8. Metodolohichni polozhennia shchodo skladannia dopomizhnykh (satelitnykh) rakhunkiv osvity v Ukraini: zatverdzeni Nakazom Derzhavnogo komitetu statystyky Ukrainy vid 15.02.2010 r. № 57 [Methodological statements on the compilation of auxiliary (satellite) accounts of education in Ukraine: approved by the Order of the State Statistics Committee of Ukraine, February 15, 2010 № 57]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/sp/sp_06.pdf [in Ukrainian].

9. Vaintraub, M. (Ed.) (2015). *Modernizatsiia zmistu profesiinoi osvity i navchannia: teoriia i praktyka [Modernization of the content of vocational education and training: theory and practice]*. Kyiv: TOV «NVP Polihrafservis» [in Ukrainian].

10. Velychko, N. O., Savchenko, I. M., Yahupov V. V., & Maiboroda L. A. (2011). *Monitorynh rozvytku profesiino-tekhnichnoi osvity [Monitoring of the vocational education development]*. T. V. Volkova (Ed.). Kyiv: Instytut PTO NAPNU [in Ukrainian].

11. Orlov, A. Y. (2004). *Nechislovaia statistika [Non-numeric statistics]*. Moscow: MZ-Press [in Russian].

12. Parashchenko, L. (2009). Naukove obgruntuvannia kryteriiv i pokaznykiv dlia natsionalnoi systemy monitorynhu yakosti osvity [Scientific substantiation of criteria and indicators for national monitoring education quality]. *Osvita i upravlinnia – Education and Management, Vol. 12, 3–4, 110–117* [in Ukrainian].

13. Poriadok zamovlennia, vydachi ta obliku dokumentiv pro profesiino-tekhnichnu osvitu derzhavnogo zrazka: zatverdzeni Nakazom MON vid 02.04.2015 r. № 387 [Procedure for ordering, issuing and accounting of documents on vocational education of a state standard: approved by the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine, 02.04.2015 № 387]. *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0426-15> [in Ukrainian].

14. Hrynevych, L. M. (Eds.) (2015). *Praktyka zastosuvannia zakonu Ukrainy “Pro profesiino-tekhnichnu osvitu”: finansove zabezpechennia navchalnykh zakladiv ta ustanov [The practice of application of the law*

of Ukraine “On Vocational Education”: financial support for educational institutions and agencies]. Kyiv: Parlamentske Vydavnytstvo [in Ukrainian].

15. Zakon Ukrainy “Pro profesiino-tekhnichnu osvitu” vid 10 liutoho 1998 № 103/98-BP stanom na 05 bereznia 2017 [Law of Ukraine of February 10, 1998, № 103/98-BP as of March 05, 2017 “On the vocational education”]. *zakon5.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].

16. Serheieva, L. (2013). Prohnozuvannia rozvytku rynku pratsi yak instrument dialohu profesiinykh navchalnykh zakladiv iz sotsialnymy partneramy [Prediction of the labor market as a tool for dialogue for vocational schools with social partners]. *Pedahohika i psykhologhiia profesiinnoi osvity – Pedagogy and psychology of professional education*, 6, 235–342 [in Ukrainian].

17. Sydor, I. P. (2011). Orhanizatsiia diialnosti ta finansove zabezpechennia zakladiv profesiino-tekhnichnoi osvity v Ukraini [Organization and financial support for vocational education in Ukraine]. *Naukovyi visnyk: Finansy. Banky. Investytzii – Scientific Bulletin: Finance, Banks, Investment*, 3, 156–168 [in Ukrainian].

18. *Tyrynskyi protses 2016. Ukraina. Rehionalnyi riven. Reziiume rehionalnykh zvitiv. [Ukraine 2016 Turin process. Regional level. Regional Reports Summary]*. Kyiv: Vik prynt [in Ukrainian].

М. В. Лесникова,

кандидат экономических наук, старший научный сотрудник,
начальник отдела статистики и аналитики
профессионально-технического образования,
Институт образовательной аналитики МОН Украины

Статистическая отчетность в профессионально-техническом образовании: обзор и пути совершенствования

Рассмотрена статистическая отчетность в профессионально-техническом образовании (ПТО), охарактеризована нынешняя ситуация в системе ПТО, показана актуальность внедрения широкого круга статистических показателей, в первую очередь – сведений о состоянии рынка труда. Используя технологию, основанную на статистике нечисловых данных, сгруппированы основные факторы, препятствующие пользователям и составителям системы ПТО Украины в получении качественных статистических данных. Определены пути совершенствования существующей статистической отчетности в ПТО.

Ключевые слова: статистика профессионально-технического образования, рынок труда, безработица, работодатели, сателлитный счет образования, функционирование системы профессионально-технического образования, Туринский процесс, типология.

M. V. Lesnikova,

PhD in Economics, Senior Researcher,
Head of Statistics and Analytics Department of Vocational Education,
Institute of Educational Analytics
of the Ministry of Education and Science of Ukraine

Statistical Reporting in Vocational Education: Review and Ways of Improving

Labor potential for the Ukrainian economy cannot be formed without professional training of staff. The system for professional technical education (PTE) consists of professional technical institutions in an industry, other enterprises, institutions, organizations, and education or supervisory offices charged with the administration of the former. The studies demonstrate that the existing PTE network in Ukraine is ineffective and distanced from the needs of regional economies in terms of their demography problems and needs of their labor markets. The abovementioned raises the importance of the issues of access to high quality and complete statistical information, incorporating a wide range of statistical indicators, first and foremost the ones on labor market performance, enabling for effective decision-making. The author's review of the respective statistical reports shows that the existing statistical indicators form three linked modules (labor market, formation of PTE system, national accounts of education), containing quantitative data on network, enrolment, teaching personnel, material-technical and methodological provision of professional technical education institutions, PTE financing.

Sufficiency of the existing statistical information is assessed by use of multi-step typology by the technology based on the statistics of non-numeric data. The data obtained from users and makers of PTE system in time of Turin process in 2016 show that the existing statistical reports fails to meet information needs of labor markets in high quality statistical data. According to the respondents, the main barrier is unstable economic situation; more than one quarter of the respondents (27%) mention irrelevance of the body supervising the collection of

statistical data, and lack of advanced methodologies and methods for recording of jobs. A pressing problem is related with overlooking the scopes of shadow jobs and reluctance of a major part of employers to inform the development plans of their enterprises.

Measures to improve the existing statistical reporting on PTE are as follows:

- introduce the questionnaire-based interviews of employers, to calculate the number of graduates kept on jobs, by specialty;
- considering large number of small enterprises and private enterprises, improve the existing method for collection and processing of bid data;
- construct a standard method for calculating the rate of graduates' job placement using the shadow economy ratio;
- create an integrated information and analytical system for PTE;
- calculate the rate of apprenticeship passed, by specialty, ours of apprenticeship, and location of apprenticeship;
- introduce the monitoring-based assessment of PTE quality;
- develop the method for balancing the scopes of professional technical staff trained in education institutions and labor market needs.

Key words: *statistics of vocational education, labour market, unemployment, employers, satellite education account, operation of vocational education system, Turin process, typology.*

Бібліографічний опис для цитування:

Леснікова М. В. Статистична звітність у професійно-технічній освіті: огляд та шляхи удосконалення // Статистика України. 2017. № 2. С. 58–69.